

Συλλογή της Νομολογίας

ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (ένατο τμήμα)

της 16ης Ιανουαρίου 2014*

«Γεωργία — Κανονισμός (ΕΚ) 1698/2005 — ΕΓΤΑΑ — Απαιτήσεις σχετικά με τη νομική μορφή των ομάδων τοπικής δράσεως — Τροποποίηση των εν λόγω απαιτήσεων — Αρμοδιότητα των κρατών μελών — Όρια»

Στην υπόθεση C-24/13,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστική αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Fővárosi közgazgatási és munkügyi bíróság (Ουγγαρία) με απόφαση της 3ης Ιανουαρίου 2013, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 21 Ιανουαρίου 2013, στο πλαίσιο της δίκης

Dél-Zempléni Nektár Leader Nonprofit kft.

κατά

Vidékfejlesztési Miniszter,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (ένατο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Safjan, πρόεδρο τμήματος, J. Malenovský και A. Prechal (εισηγήτρια), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Cruz Villalón

γραμματέας: A. Calot Escobar

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να αποφανθεί με αιτιολογημένη διάταξη, σύμφωνα με τα άρθρα 53, παράγραφος 2, και 99 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου,

εκδίδει την ακόλουθη

Διάταξη

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 του Συμβουλίου, της 20ής Σεπτεμβρίου 2005, για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) (ΕΕ L 277, σ. 1), και του κανονισμού (ΕΚ) 1974/2006 της Επιτροπής, της 15ης Δεκεμβρίου 2006, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 (ΕΕ L 368, σ. 15).

* Γλώσσα διαδικασίας: η ουγγρική.

- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Dél-Zempléni Nektár Leader Nonprofit kft. (στο εξής: DZNLN) και του vidékfejlesztési miniszter (Υπουργού Αγροτικής Αναπτυξέως) σχετικά με την απόφαση του τελευταίου περί ανακλήσεως της αναγνωρίσεως της ιδιότητας της προσφεύγουσας ως ομάδας τοπικής δράσεως.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Ο κανονισμός 1698/2005 καθορίζει τους κανόνες που διέπουν την παρέμβαση του ΕΓΤΑΑ.

- 4 Το άρθρο 15, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού ορίζει τα εξής:

«Το ΕΓΤΑΑ ενεργεί στα κράτη μέλη μέσω προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης. Τα προγράμματα αυτά υλοποιούν μια στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης μέσω μιας δέσμης μέτρων, τα οποία συγκεντρώνονται σε ομάδες σύμφωνα με τους άξονες που ορίζονται στον τίτλο IV, για την επίτευξη των οποίων θα ζητείται ενίσχυση από το ΕΓΤΑΑ.

Κάθε πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης καλύπτει περίοδο μεταξύ της 1ης Ιανουαρίου 2007 και της 31ης Δεκεμβρίου 2013.»

- 5 Στο πλαίσιο του καθεστώτος ενισχύσεων για τον άξονα 4 «Leader», το άρθρο 61 του κανονισμού 1698/2005 ορίζει τα εξής:

«Η προσέγγιση Leader περιλαμβάνει τουλάχιστον τα ακόλουθα στοιχεία:

- α) στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης σε τοπική βάση, που προορίζονται για σαφώς προσδιορισμένες αγροτικές περιοχές μικρότερες της περιφέρειας·
- β) τοπικές εταιρικές σχέσεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα (στο εξής καλούμενες «ομάδες τοπικής δράσεως»)·
- γ) προσέγγιση εκ των κάτω προς τα άνω με εξουσία λήψης αποφάσεων για τις ομάδες τοπικής δράσεως όσον αφορά την εκπόνηση και την εφαρμογή μιας στρατηγικής τοπικής ανάπτυξης·
- δ) πολυτομεακός σχεδιασμός και υλοποίηση της στρατηγικής, με βάση την αλληλεπίδραση μεταξύ φορέων και έργων διαφόρων τομέων της τοπικής οικονομίας·

[...]

- ζ) δικτύωση των τοπικών εταιρικών σχέσεων.»

- 6 Υπό τον τίτλο «Ομάδες τοπικής δράσεως», το άρθρο 62 του κανονισμού 1698/2005 ορίζει τα εξής:

«1. Μια προσέγγιση τοπικής ανάπτυξης στο πλαίσιο εταιρικής σχέσης υλοποιείται από ομάδες τοπικής δράσεως που πληρούν τους ακόλουθους όρους:

- α) πρέπει να προτείνουν μια ολοκληρωμένη στρατηγική τοπικής ανάπτυξης, βασισμένης τουλάχιστον στα στοιχεία που αναφέρονται στα στοιχεία α' έως δ' και στο στοιχείο ζ' του άρθρου 61, και να είναι υπεύθυνες για την εφαρμογή της·

- β) πρέπει να αποτελούνται είτε από μια ομάδα που είχε ήδη επιλεγεί για τις πρωτοβουλίες Leader II [...] ή Leader+ [...] ή είναι σύμφωνη με την προσέγγιση Leader, είτε να πρόκειται για μια νέα ομάδα που αντιπροσωπεύει εταίρους από τους διάφορους τοπικής βάσης κοινωνικοοικονομικούς τομείς της συγκεκριμένης περιοχής. Στο επίπεδο λήψης αποφάσεων, οι οικονομικοί και κοινωνικοί εταίροι, καθώς και άλλοι εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών, όπως οι γεωργοί, οι αγρότισσες, οι νέοι, και οι ενώσεις αυτών, πρέπει να αποτελούν τουλάχιστον το 50 % της τοπικής εταιρικής σχέσης·
- γ) πρέπει να αποδεικνύουν ικανότητα καθορισμού και εφαρμογής μιας αναπτυξιακής στρατηγικής για την περιοχή·

2. Η διαχειριστική αρχή εξασφαλίζει ότι οι ομάδες τοπικής δράσεως είτε επιλέγουν ένα διοικητικό και οικονομικό επικεφαλής φορέα, ικανό να διαχειρίζεται δημόσια κονδύλια και να εξασφαλίζει την εύρυθμη λειτουργία της εταιρικής σχέσης, είτε συνιστώνται σε νόμιμη κοινή δομή, το καταστατικό της οποίας διασφαλίζει την εύρυθμη λειτουργία της εταιρικής σχέσης και την ικανότητα διαχείρισης δημοσίων κονδυλίων.

[...]

4. Οι ομάδες τοπικής δράσεως επιλέγουν τα έργα που θα χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο της στρατηγικής. Μπορούν επίσης να επιλέγουν έργα συνεργασίας.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 7 Η DZNLN, εταιρία περιορισμένης ευθύνης μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, αναγνωρίστηκε ως ομάδα τοπικής δράσεως Leader με την από 26 Σεπτεμβρίου 2008 απόφαση της Új Magyarországi Vidékfejlesztési Program Irányító Hatósága (διαχειριστικής αρχής του προγράμματος αγροτικής αναπτύξεως «Νέα Ουγγαρία»).
- 8 Στη συνέχεια, η DZNLN άσκησε τη δραστηριότητά της ως ομάδα τοπικής δράσεως Leader, τηρώντας τις επιταγές που απορρέουν τόσο από το δίκαιο της Ένωσης όσο και από το εθνικό δίκαιο.
- 9 Η προαναφερθείσα αναγνώριση της DZNLN ανακλήθηκε με απόφαση της 26ης Απριλίου 2012, με ισχύ από τις 30 Απριλίου 2012, με την αιτιολογία ότι, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφοι 1 έως 3, του διατάγματος 54/2011 του Υπουργού Αγροτικής Αναπτύξεως, από την ημερομηνία αυτή, μόνον οι αστικές εταιρίες μπορούσαν να έχουν την ιδιότητα της ομάδας τοπικής δράσεως Leader, αποκλείοντας έτσι τους φορείς οι οποίοι δραστηριοποιούνται, ακριβώς όπως η DZNLN, υπό τη μορφή εμπορικής εταιρίας μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.
- 10 Στο πλαίσιο της εκδικάσεως διοικητικής προσφυγής της DZNLN κατά της αποφάσεως αυτής, το Fővárosi közigazgatási és munkaügyi bíróság (δικαστήριο της Βουδαπέστης, αρμόδιο επί διοικητικών και εργατικών διαφορών) διερωτάται ως προς τη συμβατότητα της εν λόγω αποφάσεως με τους κανονισμούς 1698/2005 και 1974/2006. Επίσης, το εν λόγω δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχουν [ο κανονισμός 1698/2005 και ο κανονισμός 1974/2006] την έννοια ότι οι ομάδες τοπικής δράσεως που συστάθηκαν σε σχέση με τις γεωργικές ενισχύσεις μπορούν να δραστηριοποιούνται σε ένα κράτος μέλος μόνον υπό οριζόμενη εκ του νόμου οργανωτική μορφή;
- 2) Επιτρέπεται, βάσει των ως άνω κανονισμών, διάκριση, σύμφωνα με την οποία ο εθνικός νομοθέτης να αναγνωρίζει μόνον τις ομάδες τοπικής δράσεως που έχουν ορισμένη νομική μορφή και να θεσπίζει προϋποθέσεις διαφορετικές ή αυστηρότερες από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 62, παράγραφος 1, του κανονισμού 1698/2005;

- 3) Αρκεί, σύμφωνα με τους ως άνω κανονισμούς, οι ομάδες τοπικής δράσεως να πληρούν σε ένα κράτος μέλος μόνον τις προϋποθέσεις του άρθρου 62, παράγραφος 1, του κανονισμού 1698/2005; Μπορεί το κράτος μέλος να περιορίσει περαιτέρω την εν λόγω διάταξη, επιβάλλοντας επιπλέον τυπικές ή νομικές υποχρεώσεις στους φορείς που πληρούν τις προϋποθέσεις [του προαναφερθέντος άρθρου 62, παράγραφος 1];
- 4) Έχουν οι ως άνω κανονισμοί την έννοια ότι εμπίπτει στο περιθώριο εκτιμήσεως κράτους μέλους η απόφασή του να παύει ομάδες τοπικής δράσεως που πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 62, παράγραφος 1, του κανονισμού 1698/2005 και που, κατά τα λοιπά, συμμορφώνονταν καθ' όλη τη διάρκεια της δράσεως τους, προς όλες τις σχετικές εθνικές και κοινοτικές διατάξεις, και να επιτρέπει αποκλειστικά τη λειτουργία των ομάδων τοπικής δράσεως που δραστηριοποιούνται υπό νέα οργανωτική μορφή;
- 5) Έχουν οι ως άνω κανονισμοί την έννοια ότι ένα κράτος μέλος έχει ενδεχομένως τη δυνατότητα να μεταβάλλει το νομικό πλαίσιο της λειτουργίας των ομάδων τοπικής δράσεως, ακόμη και όταν τα σχετικά προγράμματα ενισχύσεως και η προγραμματική περίοδος βρίσκονται ήδη σε εξέλιξη;
- 6) Πώς πρέπει να ερμηνευθούν οι ως άνω κανονισμοί στην περίπτωση που εκλείπουν ομάδες τοπικής δράσεως που ασκούσαν μέχρι εκείνη τη στιγμή τη δραστηριότητά τους κατά τρόπο αποτελεσματικό και σύννομο; Ποια είναι στην περίπτωση αυτή η τύχη των υποχρεώσεων που είχαν αναλάβει και των δικαιωμάτων που είχαν αποκτήσει οι εν λόγω ομάδες τοπικής δράσεως, λαμβανομένου υπόψη ιδίως του συνολικού αριθμού των θιγόμενων προσώπων;
- 7) Έχει το άρθρο 62, παράγραφος 2, [του κανονισμού 1698/2005] την έννοια ότι είναι αποδεκτή και σύννομη διάταξη με την οποία ένα κράτος μέλος απαιτεί από τις ομάδες τοπικής δράσεως Leader που λειτουργούν υπό μορφή εμπορικής εταιρίας μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα να μετατραπούν σε αστικές εταιρίες εντός προθεσμίας ενός έτους, με την αιτιολογία ότι μόνον η εταιρική δομή της αστικής εταιρίας μπορεί να εγγυηθεί δεόντως τη δημιουργία ενός δικτύου μεταξύ των τοπικών εταίρων, δεδομένου ότι, αφενός, σύμφωνα με το ισχύον ουγγρικό δίκαιο, η θεμελιώδης επιδίωξη μιας εμπορικής εταιρίας είναι η απόκτηση κέρδους και, αφετέρου, η παρουσία οικονομικών συμφερόντων αποκλείει τη δημόσια αναζήτηση και την προσχώρηση νέων εταίρων;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 11 Προκαταρκτικώς υπενθυμίζεται, αφενός, ότι σύμφωνα με το άρθρο 99 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, οσάκις η απάντηση σε ερώτημα που υποβάλλεται με αίτηση προδικαστικής αποφάσεως μπορεί να συναχθεί σαφώς από τη νομολογία ή δεν αφήνει καμία εύλογη αμφιβολία, το Δικαστήριο, κατόπιν προτάσεως του εισηγητή δικαστή και αφού ακούσει τον γενικό εισαγγελέα, μπορεί οποτεδήποτε να αποφανθεί με αιτιολογημένη διάταξη. Προσήκει να εφαρμοσθεί η διάταξη αυτή στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως όσον αφορά τα πρώτα πέντε προδικαστικά ερωτήματα καθώς και το έβδομο προδικαστικό ερώτημα.
- 12 Αφετέρου, σύμφωνα με το άρθρο 53, παράγραφος 2, του ίδιου κανονισμού, όταν μια αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι προδήλως απαράδεκτη, το Δικαστήριο, αφού ακούσει τον γενικό εισαγγελέα, μπορεί οποτεδήποτε να αποφανθεί με αιτιολογημένη διάταξη. Ενδείκνυται να εφαρμοσθεί η διάταξη αυτή στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως όσον αφορά το έκτο προδικαστικό ερώτημα.

Επί των τριών πρώτων προδικαστικών ερωτημάτων

- 13 Το αιτούν δικαστήριο, με τα τρία πρώτα ερωτήματά του, τα οποία πρέπει να εξετασθούν από κοινού, ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν οι κανονισμοί 1698/2005 και 1974/2006 έχουν την έννοια ότι απαιτούν, απαγορεύουν ή επιτρέπουν τη θέσπιση εθνικών ρυθμίσεων που προβλέπουν ότι ομάδα

τοπικής δράσεως η οποία πληροί το σύνολο των απαιτούμενων στο άρθρο 62, παράγραφος 1, του κανονισμού 1698/2005, προϋποθέσεων υπόκειται, επιπροσθέτως, στην υποχρέωση να λάβει ορισμένη νομική οργανωτική μορφή, καθώς και σε άλλες απαιτήσεις οι οποίες συνδέονται με αυτή.

- 14 Συναφώς υπενθυμίζεται ότι, πρώτον, μολοντί, λόγω της φύσεώς τους και της λειτουργίας τους εντός του συστήματος των πηγών του δικαίου της Ένωσης, οι διατάξεις των κανονισμών παράγουν, κατά κανόνα, άμεσα αποτελέσματα στις εθνικές έννομες τάξεις, χωρίς να απαιτείται οι εθνικές αρχές να λάβουν μέτρα εφαρμογής, εντούτοις είναι ενδεχομένως αναγκαία, για την υλοποίηση ορισμένων διατάξεων, η λήψη μέτρων εφαρμογής εκ μέρους των κρατών μελών (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2012, C-592/11, Ketelä, σκέψη 35 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 15 Συναφώς, προκύπτει από πάγια νομολογία ότι τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν μέτρα εφαρμογής ενός κανονισμού εφόσον δεν παρακωλύουν την απευθείας εφαρμογή του, δεν αποκρύπτουν τη φύση του ως νομοθετήματος της Ένωσης και ασκούν το περιθώριο εκτιμήσεως που τους παρέχει ο κανονισμός, χωρίς να υπερβαίνουν τα όρια των διατάξεων του (προπαρατεθείσα απόφαση Ketelä, σκέψη 36 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 16 Μόνον κατόπιν εξετάσεως των εφαρμοστέων διατάξεων του επίμαχου κανονισμού, ερμηνευόμενων υπό το πρίσμα των σκοπών του, μπορεί να προσδιοριστεί αν αυτές απαγορεύουν, επιβάλλουν ή παρέχουν τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να λαμβάνουν ορισμένα μέτρα εφαρμογής και, ιδίως στην τελευταία αυτή περίπτωση, να προσδιοριστεί αν το οικείο μέτρο βαίνει πέραν των ορίων του περιθωρίου εκτιμήσεως που αναγνωρίζεται σε κάθε κράτος μέλος (προπαρατεθείσα απόφαση Ketelä, σκέψη 37 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 17 Περαιτέρω, υπενθυμίζεται ότι, δυνάμει του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), οι διατάξεις του τελευταίου εφαρμόζονται στα κράτη μέλη μόνον όταν αυτά εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης. Επ' ευκαιρία μιας τέτοιας εφαρμογής, τα κράτη μέλη υποχρεούνται, ομοίως, να διασφαλίζουν την τήρηση των γενικών αρχών του δικαίου αυτού, όπως, μεταξύ άλλων, των αρχών της ίσης μεταχείρισεως, της ασφάλειας δικαίου, της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αναλογικότητας (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 20ής Ιουνίου 2002, C-313/99, Mulligan κ.λπ., Συλλογή 2002, σ. I-5719, σκέψη 46, καθώς και απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, C-241/07, JK Otsa Talu, Συλλογή 2009, σ. I-4323, σκέψη 46).
- 18 Υπό το πρίσμα των στοιχείων που υπομνήσθηκαν στις σκέψεις 15 και 16 της παρούσας διατάξεως, επισημαίνεται καταρχάς ότι ο κανονισμός 1698/2005 δεν προβλέπει κανόνες σχετικά με ορισμένη νομική μορφή την οποία θα πρέπει να λάβουν οι ομάδες τοπικής δράσεως. Συναφώς, ο εν λόγω κανονισμός προβλέπει απλώς, στο άρθρο του 62, παράγραφος 2, ότι η διαχειριστική αρχή διασφαλίζει ότι οι ομάδες τοπικής δράσεως είτε επιλέγουν έναν διοικητικό και οικονομικό επικεφαλής φορέα, ικανό να διαχειρίζεται δημόσια κονδύλια και να εξασφαλίζει την εύρυθμη λειτουργία της εταιρικής σχέσεως, είτε συνιστώνται σε νόμιμη κοινή δομή, το καταστατικό της οποίας διασφαλίζει την εύρυθμη λειτουργία της εταιρικής σχέσεως και την ικανότητα διαχειρίσεως δημοσίων κονδυλίων.
- 19 Υπό τις συνθήκες αυτές, και λαμβανομένης υπόψη ιδίως της δυνατότητας επιλογής που η τελευταία διάταξη παρέχει στη διαχειριστική αρχή, ο κανονισμός 1698/2005 δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιβάλλει στα κράτη μέλη να προβλέψουν ότι οι ομάδες τοπικής δράσεως οφείλουν να λάβουν ορισμένη νομική μορφή.
- 20 Ακολούθως, διαπιστώνεται ότι το προαναφερθέν άρθρο 62, παράγραφος 2, δεν μπορεί κατεξοχήν να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι τα κράτη μέλη δεν δύνανται να απαιτούν από τις ομάδες τοπικής δράσεως να λάβουν ορισμένη νομική μορφή ευνοώντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, τη μία εκ των δύο οργανωτικών δομών στις οποίες αναφέρεται η τελευταία διάταξη.

- 21 Όπως προκύπτει από το ίδιο το γράμμα της τελευταίας διατάξεως, ο μόνος σκοπός της είναι να συμβάλει στη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της εταιρικής σχέσεως και την ικανότητα του εταιρικού σχήματος να διαχειρίζεται δημόσια κονδύλια.
- 22 Πλην όμως, λαμβανομένων υπόψη, μεταξύ άλλων, των οριζόμενων στα άρθρα 61 και 62, παράγραφος 1, του κανονισμού 1698/2005, από τα οποία προκύπτει ότι η ομάδα τοπικής δράσεως συνιστά εταιρική σχέση δημοσίου-ιδιωτικού τομέα που περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα ιδιωτών εταιρών και οφείλει να είναι εξοπλισμένη με εξουσία λήψεως αποφάσεων και με την ικανότητα να καθορίζει και να εφαρμόζει μια αναπτυξιακή στρατηγική για την οποία είναι υπεύθυνη, διαπιστώνεται ότι η υποχρέωση προσφυγής σε ορισμένη νομική μορφή προκειμένου να συσταθεί τέτοια ομάδα είναι πρόσφορη να συμβάλει κατά τρόπο ιδιαίτερα αποτελεσματικό στην επίτευξη του τελευταίου σκοπού. Στο μέτρο αυτό, η επιβολή τέτοιας υποχρεώσεως εμπίπτει, κατ' αρχήν, στο περιθώριο εκτιμήσεως το οποίο διαθέτουν τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή του κανονισμού 1698/2005.
- 23 Τέλος, όσον αφορά το ζήτημα αν, θεσπίζοντας ρύθμιση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, οι εθνικές αρχές κινήθηκαν εντός του περιθωρίου εκτιμήσεως το οποίο διαθέτουν κατά την εφαρμογή του κανονισμού 1698/2005, υπενθυμίζεται ότι, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία, το εθνικό δικαστήριο, λόγω της ανάγκης να δοθεί ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου η οποία θα είναι επωφελής γι' αυτό, πρέπει, μεταξύ άλλων, να προσδιορίζει το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα ερωτήματα που θέτει ή, τουλάχιστον, να διευκρινίζει τις πραγματικές συγκυρίες στις οποίες βασίζονται τα ερωτήματα αυτά (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2008, C-380/05, Centro Europa 7, Συλλογή 2008, σ. I-349, σκέψη 57 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 24 Πλην όμως, πρέπει να σημειωθεί συναφώς ότι, πλην της επισημάνσεως ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 2, παράγραφοι 1 έως 3, του διατάγματος 54/2011, από την 30ή Απριλίου 2012 και εφεξής μόνον οι φορείς που έχουν τη νομική μορφή αστικής εταιρίας δύνανται να φέρουν τον τίτλο της ομάδας τοπικής δράσεως Leader, η απόφαση περί παραπομπής δεν περιλαμβάνει κανένα στοιχείο σχετικά με τις λοιπές προϋποθέσεις και τις διατάξεις που συγκροτούν το θεσπισθέν νέο νομικό πλαίσιο και, ιδίως, δεν προσδιορίζει ποια ειδικά νομικά χαρακτηριστικά πρέπει να έχουν οι «αστικές εταιρίες» βάσει του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου. Εξάλλου, η ως άνω απόφαση δεν περιλαμβάνει καμία διευκρίνιση σχετικά με το προϊσχύσαν εθνικό νομικό πλαίσιο, ούτε σαφή στοιχεία όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους η αρμόδια αρχή αποφάσισε να το αντικαταστήσει με νέο νομικό πλαίσιο.
- 25 Κατά συνέπεια, διαπιστώνεται ότι το περιεχόμενο της αποφάσεως περί παραπομπής δεν δίδει τη δυνατότητα στο Δικαστήριο να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο διευκρινίσεις πέραν εκείνων που ήδη υπομνήσθηκαν στις σκέψεις 15 έως 17 της παρούσας διατάξεως και οι οποίες είναι γενικής φύσεως.
- 26 Συναφώς, είναι σημαντικό να υπομνησθεί, μεταξύ άλλων, ότι τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στις αποφάσεις περί παραπομπής δεν χρησιμεύουν μόνο στο να καθιστούν δυνατό για το Δικαστήριο να δίδει χρήσιμες απαντήσεις, αλλά και στο να παρέχουν τη δυνατότητα στις κυβερνήσεις των κρατών μελών και στους λοιπούς ενδιαφερομένους να υποβάλλουν παρατηρήσεις δυνάμει του άρθρου 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά πάγια νομολογία, απόκειται στο Δικαστήριο να μεριμνά για τη διασφάλιση της δυνατότητας αυτής, λαμβανομένου υπόψη ότι, βάσει της προαναφερθείσας διατάξεως, μόνον οι αποφάσεις περί παραπομπής κοινοποιούνται στους ενδιαφερομένους διαδίκους (βλ., μεταξύ άλλων, διάταξη της 28 Ιουνίου 2000, C-116/00, Laguillaumie, Συλλογή 2000, σ. I-4979, σκέψη 14 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 27 Στο μέτρο αυτό, το γεγονός ότι η Ουγγρική Κυβέρνηση έδωσε στις γραπτές παρατηρήσεις της βάρος στη διεξοδικότερη περιγραφή του εθνικού νομικού πλαισίου, του οποίου η γνώση είναι αναγκαία για να δοθούν κατά το δυνατόν σαφέστερες απαντήσεις στα ζητήματα που τίθενται με τα προδικαστικά ερωτήματα, δεν μπορεί να καλύψει τα ως άνω κενά της αποφάσεως περί παραπομπής.

- 28 Περαιτέρω, προσήκει η επισήμανση ότι, μολονότι τα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου τυπικώς αφορούν τον κανονισμό 1974/2006, το εν λόγω δικαστήριο δεν προσδιόρισε, ούτε στα ερωτήματα ούτε στο σώμα της αποφάσεως περί παραπομπής, κάποια διάταξη του ανωτέρω κανονισμού της οποίας ειδικότερα ζητεί την ερμηνεία, ούτε κατά μείζονα λόγο παρέσχε οποιαδήποτε διευκρίνιση όσον αφορά τον σύνδεσμο που το ίδιο κρίνει ότι υφίσταται μεταξύ μιας τέτοιας διατάξεως και της διαφοράς της κύριας δίκης ή του αντικειμένου της. Υπό αυτές τις συνθήκες, παρέλκει η εκτίμηση των υποβληθέντων ερωτημάτων υπό το πρίσμα του κανονισμού 1974/2006.
- 29 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στα τρία πρώτα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι οι διατάξεις του κανονισμού 1698/2005, ειδικότερα τα άρθρα του 61 και 62, έχουν την έννοια ότι δεν απαιτούν ούτε κατ' αρχήν απαγορεύουν τη θέσπιση εθνικών ρυθμίσεων οι οποίες προβλέπουν ότι ομάδα τοπικής δράσεως η οποία πληροί το σύνολο των απαιτούμενων στο άρθρο 62, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού προϋποθέσεων μπορεί να ασκεί τη δραστηριότητά της μόνον υπό ορισμένη νομική μορφή. Εντούτοις, απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να διασφαλίσει ότι, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των κρίσιμων χαρακτηριστικών της, τέτοια ρύθμιση δεν παρακωλύει την απευθείας εφαρμογή του ως άνω κανονισμού και ότι αποτελεί έκφραση της ασκήσεως του περιθωρίου εκτιμήσεως το οποίο διαθέτουν τα κράτη μέλη βάσει του ίδιου κανονισμού, χωρίς να συντρέχει υπέρβαση των ορίων των διατάξεών του. Ομοίως απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να διασφαλίσει ότι η εν λόγω εθνική ρύθμιση συνάδει με τις διατάξεις του Χάρτη και τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης.

Επί του τετάρτου, του πέμπτου και του έβδομου προδικαστικού ερωτήματος

- 30 Με το τέταρτο, το πέμπτο και το έβδομο ερώτημά του, τα οποία πρέπει να εξετασθούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται κατ' ουσίαν αν, προκειμένου για εθνική ρύθμιση προβλέπουσα ότι οι ομάδες τοπικής δράσεως δύνανται να ασκούν τη δραστηριότητά τους μόνο υπό ορισμένη νομική μορφή, το δίκαιο της Ένωσης αντιτίθεται στην εφαρμογή, μετά το πέρας μεταβατικής περιόδου ενός έτους, της ρυθμίσεως αυτής επί ομάδων τοπικής δράσεως οι οποίες συστάθηκαν εγκύρως υπό άλλη νομική μορφή βάσει της προϊσχύσασας εθνικής ρυθμίσεως, ακόμα και όταν βρίσκονται σε εξέλιξη τα σχετικά προγράμματα ενισχύσεως και η προγραμματική περίοδος.
- 31 Όπως προκύπτει από τη σκέψη 17 της παρούσας διατάξεως, τα κράτη μέλη υποχρεούνται, μεταξύ άλλων, να διασφαλίζουν την τήρηση του Χάρτη και των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης κατά τη θέσπιση ρυθμίσεως όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη.
- 32 Μεταξύ αυτών των γενικών αρχών συγκαταλέγεται η αρχή της ασφάλειας δικαίου, η οποία επιβάλλει κανονιστική ρύθμιση έχουσα δυσμενείς συνέπειες έναντι των ιδιωτών να είναι σαφής και επακριβής, η δε εφαρμογή της να μπορεί να προβλεφθεί από τους διοικουμένους (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 7ης Ιουνίου 2005, C-17/03, VEMW κ.λπ., Συλλογή 2005, σ. I-4983, σκέψη 80 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 33 Το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί ότι οι ιδιώτες δεν μπορούν να προσδοκούν ότι δεν θα επέλθει καμία τροποποίηση στη νομοθεσία, αλλά μπορούν να αμφισβητούν μόνο τον τρόπο εφαρμογής μιας τέτοιας τροποποίησης. Συναφώς, η αρχή της ασφάλειας δικαίου επιβάλλει, ειδικότερα, ο νομοθέτης να λαμβάνει υπόψη την ειδική κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι επιχειρηματίες και να προβλέπει, ενδεχομένως, προσαρμογές κατά την εφαρμογή των νέων κανόνων δικαίου (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση VEMW κ.λπ., σκέψη 81 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 34 Σε αυτό το πλαίσιο, διαπιστώνεται ότι δεν είναι, κατ' αρχήν, παράλογη μια μεταβατική περίοδος ενός έτους προκειμένου να καταστεί δυνατόν στους οικείους επιχειρηματίες να προσαρμοστούν σε νέα ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη.

- 35 Όσον αφορά τις λοιπές πτυχές της ως άνω ρυθμίσεως, διαπιστώνεται ότι το αιτούν δικαστήριο δεν προσκόμισε, με την υποβληθείσα αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, επαρκή στοιχεία τα οποία θα καθιστούσαν δυνατό για το Δικαστήριο να του παράσχει χρήσιμη απάντηση πέραν της υπομνήσεως των αρχών που επαναδιατυπώθηκαν στις σκέψεις 15 έως 17 της παρούσας διατάξεως και στο πλαίσιο της δοθείσας στα τρία πρώτα προδικαστικά ερωτήματα απαντήσεως.
- 36 Συγκεκριμένα, πλην της διευκρινίσεως σχετικά με τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, η περιγραφή του επίμαχου εθνικού νομικού πλαισίου που περιλαμβάνει η απόφαση περί παραπομπής αποδεικνύεται, όπως επισημάνθηκε ήδη στη σκέψη 24 της παρούσας διατάξεως, ελλιπής. Ομοίως πρέπει να επισημανθεί η απουσία, στην ίδια απόφαση, κάθε πληροφορίας όσον αφορά, αφενός, τις προϋποθέσεις της αρχικής αναγνώρισεως της DZNLN ως ομάδας τοπικής δράσεως και τις νομικές δεσμεύσεις που συνεπάγεται για τις αρχές η αναγνώριση αυτή, καθώς και, αφετέρου, τις συγκεκριμένες συνέπειες που έχει για έναν φορέα όπως η DZNLN η μετάβαση στη νομική μορφή της αστικής εταιρίας βάσει του νέου νομικού καθεστώτος που θεσπίστηκε με το διάταγμα 54/2011 ή, ελλείψει τέτοιας αλλαγής μορφής, η απώλεια της ιδιότητας της ομάδας τοπικής δράσεως.
- 37 Υπό τις συνθήκες αυτές, στο τέταρτο, το πέμπτο και το έβδομο ερώτημα επιβάλλεται να δοθεί η απάντηση ότι, προκειμένου για εθνική ρύθμιση προβλέπουσα ότι οι ομάδες τοπικής δράσεως δύνανται να ασκούν τη δραστηριότητά τους μόνο υπό ορισμένη νομική μορφή, το δικαίωμα της Ένωσης δεν αντιτίθεται κατ' αρχήν στην εφαρμογή, μετά το πέρας μεταβατικής περιόδου ενός έτους, της ρυθμίσεως αυτής επί ομάδων τοπικής δράσεως οι οποίες συστάθηκαν εγκύρως υπό άλλη νομική μορφή βάσει της προϊσχύσασας εθνικής ρυθμίσεως, ακόμα και όταν βρίσκονται σε εξέλιξη τα σχετικά προγράμματα ενισχύσεως και η προγραμματική περίοδος. Τούτο ισχύει εντούτοις, πράγμα που απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, μόνον εφόσον, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των ως άνω διαδοχικών εθνικών ρυθμίσεων και των συγκεκριμένων προβλέψεών τους, η εφαρμογή της νέας νομοθεσίας σε τέτοιες ομάδες τοπικής δράσεως αποτελεί έκφραση του περιθωρίου εκτιμήσεως το οποίο διαθέτουν τα κράτη μέλη βάσει του κανονισμού 1698/2005, χωρίς ωστόσο να συντρέχει υπέρβαση των ορίων των διατάξεών του, και εφόσον η εφαρμογή αυτή λαμβάνει χώρα τηρουμένων των διατάξεων του Χάρτη και των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης.

Επί του έκτου ερωτήματος

- 38 Με το έκτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται κατ' ουσίαν ποιες συνέπειες είναι δυνατόν να έχουν οι κανονισμοί 1698/2005 και 1974/2006 όσον αφορά την τύχη των συμβατικών υποχρεώσεων και των κτηθέντων από ομάδα τοπικής δράσεως δικαιώματων, όταν αυτή εκλείψει.
- 39 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της προβλεπόμενης από το άρθρο 267 ΣΛΕΕ συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, απόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της εκδοθησομένης δικαστικής αποφάσεως να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Συνεπώς, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται, κατ' αρχήν, να απαντήσει (βλ., ιδίως, απόφαση της 24ης Απριλίου 2012, C-571/10, Kamberaj, σκέψη 40 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 40 Εντούτοις, το Δικαστήριο οφείλει, προκειμένου να εξακριβώσει αν έχει αρμοδιότητα, να εξετάζει τις συνθήκες υπό τις οποίες του έχουν υποβληθεί τα ερωτήματα από το εθνικό δικαστήριο. Πράγματι, το πνεύμα συνεργασίας που πρέπει να πρυτανεύει κατά τη διαδικασία της προδικαστικής παραπομπής συνεπάγεται ότι το εθνικό δικαστήριο σέβεται την αποστολή που έχει ανατεθεί στο Δικαστήριο, η

οποία συνίσταται στη συμβολή του στην απονομή της δικαιοσύνης εντός των κρατών μελών και όχι στη διατύπωση συμβουλευτικών γνώμων σχετικών με γενικά ή υποθετικά ερωτήματα (βλ. την προπαρατεθείσα απόφαση Kamberaj, σκέψη 41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 41 Συναφώς, η απόρριψη αιτήσεως εθνικού δικαστηρίου είναι δυνατή μόνον εάν προδήλως η ζητηθείσα ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου δεν έχει σχέση με υπαρκτή διαφορά ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης ή ακόμη όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα αναγκαία πραγματικά και νομικά στοιχεία για να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Kamberaj, σκέψη 42 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 42 Εν προκειμένω, επισημαίνεται ότι η διαφορά της κύριας δίκης ανέκυψε μεταξύ του Υπουργού Αγροτικής Αναπτύξεως και της DZNLN ως προς τη νομιμότητα της αποφάσεως με την οποία ο πρώτος ανακάλεσε την αναγνώριση της δεύτερης ως ομάδας τοπικής δράσεως.
- 43 Αντιθέτως, δεν προκύπτει από κανένα στοιχείο της εν λόγω αποφάσεως ότι η διαφορά την οποία το αιτούν δικαστήριο καλείται να τάξει θα έχει συνέπειες ως προς την τύχη των συμβατικών υποχρεώσεων ή των κτηθέντων από τέτοια ομάδα τοπικής δράσεως δικαιωμάτων και διαπιστώνεται, συναφώς, ότι το αιτούν δικαστήριο δεν θεμελίωσε τίνι τρόπω το έκτο προδικαστικό ερώτημα που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο έχει σχέση με υπαρκτή διαφορά ή με το αντικείμενο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιόν του (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Kamberaj, σκέψη 57).
- 44 Υπό τις συνθήκες αυτές, διαπιστώνεται ότι με το εν λόγω ερώτημα δεν ζητείται ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που να είναι αντικειμενικώς αναγκαία για την απόφαση που καλείται να εκδώσει το αιτούν δικαστήριο (βλ., υπό την έννοια αυτή, διάταξη της 24ης Μαρτίου 2011, C-194/10, Abt κ.λπ., σκέψεις 37 και 38 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 45 Επομένως, το έκτο προδικαστικό ερώτημα είναι προδήλως απαράδεκτο.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 46 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σε αυτό απόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (ένατο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) **Οι διατάξεις του κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 του Συμβουλίου, της 20ής Σεπτεμβρίου 2005, για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), ειδικότερα τα άρθρα του 61 και 62, έχουν την έννοια ότι δεν απαιτούν ούτε κατ' αρχήν απαγορεύουν τη θέσπιση εθνικών ρυθμίσεων οι οποίες προβλέπουν ότι ομάδα τοπικής δράσεως η οποία πληροί το σύνολο των απαιτούμενων στο άρθρο 62, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού προϋποθέσεων μπορεί να ασκεί τη δραστηριότητά της μόνον υπό ορισμένη νομική μορφή. Εντούτοις, απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να διασφαλίσει ότι, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των κρίσιμων χαρακτηριστικών της, τέτοια ρύθμιση δεν παρακωλύει την απευθείας εφαρμογή του ως άνω κανονισμού και ότι αποτελεί έκφραση της ασκήσεως του περιθωρίου εκτιμήσεως το οποίο διαθέτουν τα κράτη μέλη βάσει του ίδιου κανονισμού, χωρίς να συντρέχει υπέρβαση των ορίων των διατάξεών του. Ομοίως απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να διασφαλίσει ότι η εν λόγω εθνική ρύθμιση συνάδει με τις διατάξεις του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης.**

- 2) Προκειμένου για εθνική ρύθμιση προβλέπεται ότι οι ομάδες τοπικής δράσεως δύνανται να ασκούν τη δραστηριότητά τους μόνο υπό ορισμένη νομική μορφή, το δίκαιο της Ένωσης δεν αντιτίθεται κατ' αρχήν στην εφαρμογή, μετά το πέρας μεταβατικής περιόδου ενός έτους, της ρυθμίσεως αυτής επί ομάδων τοπικής δράσεως οι οποίες συστάθηκαν εγκύρως υπό άλλη νομική μορφή βάσει της προϊσχύσασας εθνικής ρυθμίσεως, ακόμα και όταν βρίσκονται σε εξέλιξη τα σχετικά προγράμματα ενισχύσεως και η προγραμματική περίοδος. Τούτο ισχύει εντούτοις, πράγμα που απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, μόνον εφόσον, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των ως άνω διαδοχικών εθνικών ρυθμίσεων και των συγκεκριμένων προβλέψεών τους, η εφαρμογή της νέας νομοθεσίας σε τέτοιες ομάδες τοπικής δράσεως αποτελεί έκφραση του περιθωρίου εκτιμήσεως το οποίο διαθέτουν τα κράτη μέλη βάσει του κανονισμού 1698/2005, χωρίς ωστόσο να συντρέχει υπέρβαση των ορίων των διατάξεών του, και εφόσον η εφαρμογή αυτή λαμβάνει χώρα τηρουμένων των διατάξεων του Χάρτη και των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης.

(υπογραφές)